

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Кафедра всесвітньої історії

Збірник матеріалів
Першої науково-практичної міжвузівської конференції
**„Слов’янські народи в історичному
процесі: генезис проблеми”**

(на основі школи „Історії слов’янських народів”)

Керівник – заслужений діяч науки і техніки України,
член-кореспондент Академії педагогічних і соціальних наук та
Міжнародної слов’янської академії, кандидат історичних наук,
ректор РДГУ, професор **Постоловський Руслан Михайлович**

5 грудня 2006 року

*За науковою редакцією члена-кореспондента,
професора Р.М.Постоловського*

УДК 32
ББК 66.0
П 16

Збірник матеріалів Першої науково-практичної міжвузівської конференції „Слов’янські народи в історичному процесі: генезис проблеми”. – Рівне: РДГУ, 2007. – 153 с.

Редакційна колегія:

Постоловський Р.М. - голова, кандидат історичних наук, професор,
член-кореспондент Міжнародної Слов’янської
академії наук, ректор РДГУ

Савчук П.О. - заступник голови, кандидат історичних наук,
Гон М.М. - відповідальний секретар, кандидат політи-
чних наук, доцент, докторант Київського
національного університету будівництва і
архітектури

Жилюк С.І. - доктор історичних наук, завідувач кафедри
політичних наук РДГУ

Шеретюк В.М. - доцент кафедри всесвітньої історії РДГУ
- кандидат історичних наук, декан історико-
соціологічного факультету

Рецензенти:

Савчук Б.О. - доктор історичних наук, професор, завідувач
кафедри Прикарпатського національного
педагогічного університету

Троян С.С. - доктор історичних наук, професор, завідувач
кафедри міжнародних відносин і
країнознавства РІС КСУ

Друкується за рішенням Вченої ради РДГУ
(протокол № 8 від 30 березня 2007 р.)

РІВНЕ – 2007

соціальної драбини середньовіччя, – жебраки, безпритульні, повії, а також хворі та каліки, долею яких тогочасне суспільство не бажало перейматися і які були приречені на жебракування.

Жителі міст були типовими представниками середньовічного суспільства, неоднорідного у соціальному та правовому відношенні. Однак вони мали, на противагу сільським мешканцям, єдину вигоду, а саме те, що значна різниця між різними соціальними групами – багатими та бідними – була у містах більш згладженою. Якщо ж візьмемо до уваги королівські міста, то для їхнього населення було значною вигодою й те, що все внутрішнє життя та міське управління здійснювалося шляхом самоуправління, міська адміністрація керувалася власним міським правом, у справі міста король зазвичай не втручався, задовольняючись лише господарськими вигодами та грошовими прибутками, що надходили з міст.

Джерела та література

1. Dilcher, Gerhard: Rechtshistorische Aspekte des Stadtbegriffs, in: G. Dilcher, Bürgerrecht und Stadtverfassung im europäischen Mittelalter, Köln - Weimar - Wien 1996.
2. Keutgen, F.: Ämter und Zünfte. Zur Entstehung des Zunftwesens, Jena 1903.
3. Ле Гофф Ж. Цивилизация средневекового Запада: Пер. с фр./Общ. ред. Ю.Л. Бессмертного; Послесл. А. Я. Гуревича. – М.: Прогрес; Прогрес-Академия, 1992.-338 с.
4. Карсавин Л. П. Монашество в средние века: Учеб. пособие /Вступ. ст., коммент. М. А. Бойцова. – М. : Высш. шк., 1992. – 191 с.

Ворон О.П.

ПОЛЬСЬКА ТА НІМЕЦЬКА НАЦМЕНШИНИ У ВНУТРІШНЬОПОЛІТИЧНОМУ ЖИТТІ МІЖВОЄННОЇ ЧЕХОСЛОВАЧЧИНИ

Чехословацька держава, яка була позбавлена етнічної, релігійної, культурної та історичної єдності, майже відразу

зіштовхнулася із потребою компенсувати цю відсутність шляхом створення політичної єдності.

Перші прояви виразних рис польського політичного „активізму” припали на період з 1921-1933 рік (який, до речі, є найменш дослідженим).

Польська меншина в Чехословаччині була політично (не враховуючи Кождоньову Слезьку народну партію та КПЧ) орієнтована у трьох-чотирьох політичних партіях та кількох десятках неполітичних спілок, з яких вагомою була „Macierz Szkolna w Czechosłowacji”, що мала свою фінансову та економічну установу.

Дуже міцним було представництво польської меншини у комуністичній партії, у багатьох містах національно змішаного регіону поляки у комуністичних організаціях переважали.

У парламенті її представляли 2-3 депутати, інші були у крайовому представництві. У чеській публіцистиці зазначалося, що представництво поляків у цих органах є більшим щодо чисельності жителів.

Місцеві та закордонні польські політики та діячі з (польського) Тешина оцінювали становище польської меншини у Чехословаччині як найкраще серед польських меншин у Європі. Інша думка з цього приводу була у самих представників польської меншини, які скаржилися на дискримінацію.

Той факт, що доходило до асиміляції населення Тешина „на користь чехів”, є беззаперечним. Проте інструменту насильницької асиміляції у адміністративних органів не було, скоріше такий вплив здійснювали деякі чеські спілки – „Slezké matice osvětlové”, легіонерські спілки, „Sokol” та подібні.

Політична організованість німецької меншини зумовлювалася інстинктивним несприйняттям свого статусу меншини на території, де вони колись займали привілейовану позицію. Власне тому, перший період (від 28 жовтня 1918 р. до підписання Сен-Жерменського договору) відзначався

гострим несприйняттям чеськими німцями чехословацької держави.

Рік 1922-1923 відзначився у чесько-німецьких відносинах просуванням вперед. У 1922 році на Національній асамблеї Т.Масарик констатував, що „...Нашим німецьким землякам належить присутність у парламенті”.

Серед німецької меншини переважали дві діаметрально протилежні тенденції у внутрішньополітичному житті. За міжвоєнною чехословацькою політичною риторикою, перша тенденція отримала назву „активізм”, яка означала готовність брати активну участь у політичному житті й інституціях республіки та досвід декількох німецьких партій, що активно співпрацювали з керівництвом нової держави, тим часом як непримиренна позиція називалася „пасивізм” або „негативізм”. До активістських громадянських демократичних партій належали аграрна, селянсько-соціальна і демократично-вільнодумча партії, які створили Arbeitsgemeinschaft (Асоціацію заради роботи). Негативістську тенденцію презентували Німецька національна партія – Deutsche Nationalpartei – DNP і Німецька націонал-соціалістична робітничка партія – Deutsche Nationlsozialistische Arbeiterpartei – DNSAP, асоційовані у так званій Kampfsgemeinschaft (Асоціації заради боротьби).

Парламентські вибори в листопаді 1925 року засвідчили, що чеський антинімецький націоналізм свою прихильність втратив, а вислів „німці до влади – ми до революції” багато прихильників не знайшов. Кількість голосів націонал-демократичної партії зменшилася з 6,3% 1920 року до 4%.

Представництво чеських німців у законодавчій владі забезпечило входження у жовтні 1926 року до складу нового Кабінету міністрів аграрника Ф.Спіна і Роберта Майр-Гартінга з селянсько-соціальної партії. Не можемо, однак, випускати з уваги те, що з обох сторін постійно лишалися впливові кола, ворожі чесько-німецькому примиренню: у німців це були DNP і DNSAP, а на чеській політичній сцені – чеські націоналісти,

які твердили, що німці ще не надали достатньо доказів своєї справжньої відданості для того, щоб можна було б вірити їхньому державотворенню.

Найактивнішими у активістських починаннях були німецькі аграрники та німецькі християнські соціалісти, які головним чином почали пропагувати активістську політичну лінію. У більшості активістських партій поступово кристалізувалася державотворча лінія, яка все більше симпатизувала німецькому населенню (на парламентських виборах 1929 року активістів підтримало майже 80% населення німецької національності).

Головну деструкцію активістської лінії принесла у другій половині 30-х років економічна криза і пов’язані з нею проблеми, які особливо зачепили місцевість, заселену судетськими німцями, чим сприяли посиленню антидемократичної античехословацької діяльності німецьких негативістських партій DNP і DNSAP. Парламентські вибори у квітні 1935 року стали яскравою поразкою традиційного німецького активізму (51 депутатів активістських партій після виборів 1929 року, майже 22 у 1935 році).

Восени 1933 року через співпрацю з нацистами DNSAP і DNP у адміністративному порядку заборонили. Наступні події вели до створення Sudetoněmecké strany (SdP), яка на виборах 1935 року стала найсильнішою німецькою партією.

Влітку 1934 року представниками аграрних, християнських та соціалістичних молодіжних організацій говорилося про необхідність координації молоді, активістсько мислячої генерації. Ця ідея була реалізована двома роками пізніше.

Протягом 1936 року німецькими активістськими партіями для повернення ініціативи була розроблена нова концепція, яка отримала назву „новоактивізм”. На противагу колишнім активістським програмам новоактивісти підкреслювали необхідність активного захисту німецьких національних вимог і визнання рівноправності німців у всіх

сферах суспільного життя. Метою по суті було визнання німців другим державним народом.

Проблема новоактивістів полягала у тому, що не вдалося залучити до своїх намірів молодь. Окрім декількох католицьких та соціалістичних спілок, більшість уже була під впливом Генлейна.

Зрозуміло, що новоактивістські виступи розбудили велику увагу в чеському суспільстві. Важливість цього усвідомлювали особливо інтелектуальні кола. Були то передусім члени клубу „Přítomnost”, який виник 1926 року. Мета – зробити внесок у підвищення політичної культури.

Німецькі активісти отримували місця в адміністративних радах, але ефект в основі не був великим. З відомостей, наданих восени 1937 року, випливало, що до державних служб було прийнято менше, ніж вимагалось – 22% службовців. Поглиблювався і конфлікт між активістським та націоналістичним крилом у громадянських партіях.

Скінчилися часи „активізму” 20 лютого 1938 року, коли Гітлер оголосив Рейх захисником усіх суб’єктів іншої суверенності.

Таким чином, маємо підстави говорити про існування міжетнічного політичного співробітництва серед чеського, німецького і польського електоратів для реалізації позитивнішої урядової політики та отримання переконливіших результатів, особливо в соціально-економічній сфері.

Джерела та література

1. Gajan K. Vstah T.G.Masaryka k českým Němcům (1918-1935) // Československo 1918-1938. Osudy demokracie ve Střední Evropě. – Praha, 1998. – S. 629-638.
2. Gawrecki D. Politické a národnostní poměry v Těšínském Slezsku 1918-1938. – Opava, 1995.
3. Gawrecki D. Polská menšina v Československu 1918-1938 // Československo 1918-1938. Osudy demokracie ve Střední Evropě. – Praha, 1998. – S. 620-628.
4. Šebek J. Německý novoaktivismus // Československo 1918-1938. Osudy demokracie ve Střední Evropě. – Praha, 1998. – S. 640-643.

Волянчук В.О.

БОРОТЬБА ПІВДЕННИХ І ЗАХІДНИХ СЛОВ'ЯН ПРОТИ ГНІТУ ВЕЛИКИХ ІМПЕРІЙ В ХІХ СТ. : МІЖНАРОДНА ПОЗИЦІЯ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ

Загарбницька політика Туреччини протягом пізнього Середньовіччя призвела до того, що більшість держав Центральної і Східної Європи перебували в васальній залежності від Стамбула. В особливо важкому становищі опинились південні слов'яни: болгари, серби, хорвати. Частина знаті в цих державах прийняла іслам, щоб зберегти свою владу, але більшість населення залишалась у лоні грецької церкви і не хотіла міняти віру. Немусульманське населення Порти було обкладене податками, зокрема, „податком крові”, який передбачав примусовий набір хлопчиків у військо султана, також „невірні” піддані сплачували „джизью” – особливий збір лише для християн. Національний гніт був ще важчим: на державні посади призначалися лише потурченці, люди, яких народи Балкан вважали зрадниками. В XVIII – XIX століттях розвиток Європи прискорився, на її заході утворились могутні індустріальні держави, у той час як Схід залишився на рівні середніх віків. З початку XVIII ст. Російська імперія значно зміцніла після шоків реформ Петра I. Вона пішла на конфронтацію з турками і відвоювала в них значні території на півдні України і на Кавказі. В 1774 році, після чергової програної війни, Туреччина в місті Кючук – Кайнарджі пішла Росії на великі територіальні поступки на Чорному морі. Послаблення Османської імперії викликало визвольні рухи на Балканах. В Сербії, Болгарії вибухали повстання, пожвавився гайдуцький рух. Південні слов'яни дістали реальний шанс звільнитися з-під влади османів [2, 45].

Ворон Олена Петрівна – аспірантка кафедри всесвітньої історії РДГУ

Волянчук Володимир Олександрович – здобувач кафедри всесвітньої історії РДГУ

Петлюк Ігор Васильович – аспірант кафедри всесвітньої історії РДГУ

Гень Олег Федорович – аспірант кафедри всесвітньої історії РДГУ

Бунечко Сергій Миколайович – здобувач кафедри всесвітньої історії РДГУ

Долганов Петро Сергійович – магістр історико-соціологічного факультету РДГУ

Філіпчук Ігор Володимирович – викладач кафедри всесвітньої історії РДГУ

Кукурудза Андрій Ростиславович – викладач кафедри всесвітньої історії РДГУ

Постельжук Олександр – аспірант кафедри всесвітньої історії РДГУ

ЗМІСТ

ВСТУП 3

Постоловський Р.М.

СЛОВ'ЯНОЗНАВСТВО

В СИСТЕМІ ГУМАНІТАРНИХ ЗНАНЬ 5

Савчук П.О.

ВІРОСПОВІДАННЯ ЧЕХІВ

ДУБЕНСЬКОГО ПОВІТУ

КІНЦЯ ХІХ СТОЛІТТЯ 7

Шеретюк В.М.

ДИСИДЕНТСЬКЕ ПИТАННЯ

В КОНТЕКСТІ ПЕРЕДУМОВ

ПЕРШОГО ПОДІЛУ

РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ 10

Жилук С.І.

БОЛГАРСЬКЕ

НАЦІОНАЛЬНЕ ПИТАННЯ

В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ СТ.:

ЕТНОКОНФЕСІЙНИЙ ФАКТОР

ПРАВОСЛАВ'Я У

ГЕОПОЛІТИЧНОМУ ВИМІРІ 21

Давидюк Р.П.

ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКО-

ПОЛЬСЬКИХ ВІДНОСИН НА ВОЛИНІ

У 30-Х РОКАХ ХХ СТОЛІТТЯ 25

Постоловський Р.М.

Цятко В.М.

ЗАГАЛЬНИЙ ПОЛІТИЧНИЙ СТРАЙК

5-6 ЛИСТОПАДА 1923 РОКУ В ПОЛЬЩІ

І ПОЛІТИКА ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ 31

Гон М.М.
ДИЛЕМИ ФОРМУВАННЯ
ПОЛІТИЧНОЇ НАЦІЇ В ПОЛЬЩІ
(1918-1939 pp.) 45

Сєверова О.В.
НАЦІОНАЛЬНЕ ПИТАННЯ
У ПРОГРАМАХ ДЕКАБРИСТІВ.....48

Десятничук І.О.
РОБІТНИКИ: РОЗВ'ЯЗАННЯ ДИЛЕМИ
ВИБОРУ ВНУТРІШНЬОГРУПОВИХ/
ЗАГАЛЬНОСУСПІЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ
У КОНТЕКСТІ РЕФОРМ
„ПРАЗЬКОЇ ВЕСНИ” 1968 РОКУ 54

Мельничук П.У.
1917 РІК НА ВОЛИНІ 56

Слесаренко А.В.
СОЦІАЛІСТИЧНИЙ РУХ
ЧЕХОСЛОВАЦЬКИХ ГРОМАДЯН –
ОПОЗИЦІЙНЕ ПОЛІТИЧНЕ
УГРУПОВАННЯ
1970-1973 РР. 59

Терешко Ю.М.
ПІДРИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ
Ю. АНДРОПОВА І КДБ ССРС
У ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ ПЕРІОДУ
ПРАЗЬКОЇ ВЕСНИ 1968 РОКУ
З МЕТОЮ ЛІКВІДАЦІЇ „СОЦІАЛІЗМУ
З ЛЮДСЬКИМ ОБЛИЧЧЯМ” 62

Мартинчук І.І.
ПРЕЗИДЕНТСЬКА ВЛАДА

В СЛОВАЧЧИНІ
В НОВІТНІЙ ПЕРІОД
(1993-2004 pp.) 77

Цятко В.М.
ДОВГЕ ЖИТТЯ І СМЕРТЬ ОДНОГО
КОМІНТЕРНІВСЬКОГО МІФУ
(ПРО ПОДІЇ В ПОЛЬЩІ 1923 р.) 81

Олексієвець Т.І.
ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ
СТРУКТУРИ СЕРЕДНЬОВІЧНИХ
ЧЕСЬКИХ МІСТ 96

Ворон О.П.
ПОЛЬСЬКА ТА
НІМЕЦЬКА НАЦМЕНШИНИ
У ВНУТРІШНЬОПОЛІТИЧНОМУ
ЖИТТІ МІЖВОЄННОЇ
ЧЕХОСЛОВАЧЧИНИ 99

Воляннюк В.О.
БОРОТЬБА ПІВДЕННИХ
І ЗАХІДНИХ СЛОВ'ЯН
ПРОТИ ГНІТУ ВЕЛИКИХ ІМПЕРІЙ
В ХІХ СТ. : МІЖНАРОДНА
ПОЗИЦІЯ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ 104

Петлюк І.В.
КРАХ ІЛЮЗІЙ
(НАЦІОНАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
КОРОЛІВСТВА СЕРБІВ,
ХОРВАТІВ І СЛОВЕНЦІВ) 108

Гень О.Ф.
Т.Г. МАСАРИК І НОВА ЄВРОПА 111

Бунечко С.М. РЕЕМИГРАЦІЯ ПОЛЯКІВ У СТРАТЕГІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ДРУГОЇ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ ПОЧАТКУ 1920-Х РОКІВ	122
Долганов П.С. РОЗБУДОВА УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ: ВІЗІЇ ЕКОНОМІЧНОГО НАЦІОНАЛІЗМУ	125
Філіпчук І.В. РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКИЙ ПОГЛЯД НА СПІВДРУЖНІСТЬ НЕЗАЛЕЖНИХ ДЕРЖАВ	138
Кукурудза А.Р. АВТОКЕФАЛІЯ ЯК ОЗНАКА ІДЕНТИФІКАЦІЇ СЛОВ'ЯНСЬКИХ НАРОДІВ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ- ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ	140
Постельжук О.П. РЕЛІГІЙНИЙ АСПЕКТ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ВЗАЄМИН: ПОЗИЦІОНУВАННЯ КОНФОРМІСТСЬКИХ ПАРТІЙ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ 1918-1939 рр.	144
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	148
ЗМІСТ	150

Наукове видання

Збірник матеріалів

**Першої науково-практичної міжвузівської конференції
„Слов’янські народи в історичному процесі:
генезис проблеми”**

Випуск 1

Відповідальний за випуск – Шеретюк В.М.

Відповідальний редактор – Кревська Г.А.

Комп’ютерна верстка – Писарець С.М., Самсонюк В.Б.

Комп’ютерний макет – Самсонюк В.Б.

Збірник матеріалів Першої науково-практичної міжвузівської конференції „Слов’янські народи в історичному процесі: генезис проблеми”. – Рівне: РДГУ, 2007. – 153 с.

Підписано до друку 28.12.2007 р. Формат 60x84 1/16.

Гарнітура Times New Roman. Папір офсетний.

Друк різнографічний. Умовн. друк. арк. 13,9.

Наклад 300 прим. Зам. № 44/1.

Адреса редакції:
кафедра всесвітньої історії,
Рівненський державний гуманітарний університет, вул. С.Бандери, 12, м. Рівне.

Віддруковано засобами оперативної поліграфії
редакційно-видавничого відділу
Рівненського державного гуманітарного університету